

Handleiding gebruik ondersteunend beeldmateriaal “Ouders onder Invloed”

Waarom deze filmpjes? Waarom via getuigenissen...

Volwassen KOAP-kinderen vertelden ons toch wel heel vaak over hoe eenzaam ze zich vroeger gevoeld hebben, hoe moeilijk het voor hen was om te praten over hun thuissituatie, de angsten, de zorgen, het schuldgevoel, maar ook de boosheid waarmee ze worstelden omdat hun ouders er niet altijd voor hen waren en ze niet genoeg kind konden zijn.

Het is daarom, en dit is zeker niet de eerste keer, dat wij vanuit de expertisegroep en het Huis van het Kind Leuven met de gemaakte filmpjes de thematiek nogmaals op de agenda proberen te zetten van alle organisaties die werken met deze gezinnen. We willen ons alleen niet focussen op het schrijnende van de situatie, maar proberen, in de eerste plaats de kinderen, maar ook ouders en andere betrokkenen, handvatten aan te reiken waardoor ze beter met de hele situatie leren omgaan. De beelden en getuigenissen benaderen de problematiek vanuit een positieve en krachtgerichte insteek, eerder dan te benadrukken hoe zwaar en moeilijk de situatie is.

Gesteund door hun ouders en anderen, gebruiken we de veerkracht bij de kinderen. Getuigenissen van ouders en KOAP-kinderen staan daarom centraal in alle filmpjes als vertrekpunt, waarbij deskundigen de getuigenissen kaderen vanuit hun eigen expertise en handvatten aanreiken.

We vinden het ook belangrijk om te spreken vanuit de visie dat het niet is omdat je als ouder drugs gebruikt dat je een slechte ouder bent. Het is pas als het druggebruik een impact heeft op je ouderrol dat er een probleem is waar aan gewerkt moet worden.

Naast een breed inzetbaar filmpje werden vier themafilmpjes gemaakt die het hulpverleningsproces bij KOAP op gang kan trekken of verdiepen. Het sensibiliseringsfilmpje richt zich tot het brede publiek en heeft als doel de impact van alcohol - en druggebruik op het kind **bespreekbaar** te maken en de **rol van de ouder** te belichten. Daarnaast zou het iedere kijker moeten aanzetten tot enige **zelfreflectie** m.b.t. zijn of haar drank- of druggebruik en de impact op zijn of haar kind. Het filmpje kan een aanleiding vormen tot gesprekken in de klas, met ouders, over de impact van druggebruik.

De 4 themafilmpjes daarentegen, zijn bedoeld om bekeken te worden in de aanwezigheid van een hulpverlener of vertrouwenspersoon en mits toestemming van de ouder. Dit materiaal moet een hulpmiddel zijn om eigen ervaringen en gevoelens **bespreekbaar** te maken. Deze kunnen tevens getoond worden aan ouders met een drugprobleem in het kader van een begeleidingsproces, zodat het **perspectief van het kind** onder de aandacht komt. De focus ligt telkens op het vergroten van de veerkracht van KOAP doordat ze, na het zien van deze beelden en horen van de getuigenissen, beseffen dat ze niet alleen zijn, dat andere kinderen ook gelijkaardige dingen meemaken. We willen inzicht geven in de problematiek, autonomie versterken, relatievaardigheid vergroten, zin voor initiatief bevorderen, creativiteit aanspreken en humor als ontlader promoten. We hopen hulpverleners hiermee handvatten te bieden om met de kinderen in dialoog te kunnen gaan.

1. Algemene inhoud

In de filmpjes wordt “opgroeien in een gezin onder invloed” vanuit verschillende perspectieven belicht. De stem van lotgenoten weerklinkt doorheen de thema’s. Kinderen delen hun ervaring via korte quotes. Een ouder vertelt haar verhaal. Het geheel wordt toegelicht door een aantal deskundigen.

1.1. Sensibiliseringsfilmpje

Inhoud

Het algemeen sensibiliseringsfilmpje kan je beschouwen als een verzameling van herkenbare woorden, taal die gekoppeld is aan ervaringen, een samenvatting van de belangrijkste boodschappen die doorheen de andere thema’s doorklinken. We willen dat ouders weten dat kinderen veel voelen, weten en zien, terwijl dat niet altijd zo lijkt. We willen ouders vragen toestemming te geven aan hun kinderen om te praten over wat ze voelen en meemaken en de problemen die ze ervaren. Kinderen hebben vaak de neiging te zorgen voor de ouder(s). In het filmpje wordt gevraagd het kind kind te laten zijn. We hopen dat deze boodschap in vele wachtzalen, scholen, binnen organisaties of in stadskantoren een weg kan vinden om te informeren, te ondersteunen, te sensibiliseren over de impact van drug- of alcoholgebruik op kinderen.

Boodschap

- Het is niet omdat je als ouder drugs gebruikt dat je een slechte ouder bent. Het is pas als het druggebruik een negatieve impact heeft op de ouderrol dat je moet bijsturen.
- Kinderen voelen en zien veel, terwijl ouders soms denken dat de kinderen niet weten dat ze drugs gebruiken. Het is belangrijk om informatie te geven op maat van het kind.
- Ouders kunnen kinderen toestemming geven te praten over wat ze voelen en meemaken en de problemen die ze ervaren.
- Kinderen hebben vaak de neiging te zorgen voor de ouder(s).
- Probeer het kind kind te laten zijn.

1.2. Themafilm “Het drugsgebruik van mama of papa”

Inhoud

In een eerste themafilmpje zoomen we in op het **druggebruik van de ouders**. Kinderen vertellen vanuit hun eigen ervaring over hun situatie en hoe ze het druggebruik van de ouder ervaren (hebben). Gezien de inhoud kan dit filmpje het gesprek op gang brengen over de eigen thuissituatie.

Met deze beelden willen we aangeven dat kinderen soms heel duidelijk merken dat hun ouder(s) anders zijn dan andere ouders. Niet altijd wordt de link gelegd met een verslaving, maar is de huisvesting nogal pover, zijn er financiële problemen, of is er geweld in huis. Soms zijn het kleine dingen waardoor kinderen zich anders voelen dan andere kinderen; misschien zijn ze in hun gedrag veel volwassener dan andere kinderen en moeten ze niet alleen voor zichzelf maar ook voor de ouder zorg dragen? Kortom, elk kind gaat op zijn eigen manier om met de situatie. Daarnaast willen we uitleggen dat verslaving een ziekte is.

- Pieken en dalen bij de ouders
- Wat kinderen zien, voelen bij druggebruik van ouders
- Het idee van ouders dat kinderen NIET weten
- Draaglast van kinderen: het gebrek aan aandacht, het slechte humeur, de onvoorspelbaarheid, de agressie
- De ouder die aangeeft er te willen zijn voor het kind
- Verslaving als ziekte
- Gedrag van ouders
- Hét geheim
- ‘Ben ik de oorzaak?’
- Vraag naar eerlijkheid
- Herinneringen
- Niemand thuis willen uitnodigen

Boodschap

- Soms merken kinderen heel duidelijk dat hun ouder(s) verslaafd zijn, soms zien ze het aan kleine dingen.
- Elk kind gaat op zijn eigen manier om met de situatie.
- Stel vragen, praat erover.
- Verslaving is een ziekte

1.3. Themafilm “Emoties”

Inhoud

In een tweede themafilmpje brengen we het kluwen van **emoties** ter sprake die KOAP kunnen ervaren: angst voor geweld, voor het onvoorspelbare, het verwarrende, schaamte voor de situatie, boosheid ten opzichte van de ouder die er niet altijd is voor het kind, de eenzaamheid die ze ervaren omdat het gezin zich kan isoleren of omdat ze het gevoel hebben er met niemand over te kunnen praten. Dé vraag of het kind graag gezien is, komt bij hen naar voren; evenals de veerkracht bij een kind om deze gevoelens te plaatsen.

KOAP-kinderen ervaren een kluwen van emoties die vaak als zeer verwarrend kunnen ervaren worden:

- Schaamte voor het gedrag van de druggebruikende ouder en/of voor de situatie (financieel, huisvesting...)
- Verdriet o.w.v. zich niet begrepen te voelen
- Schuld: ‘Ligt het aan mij?’
- Angst: gewelddadige situaties (samenhang druggebruik en geweld)... Voorbeelden van situaties waarin het kind bang was, hoe gaat het kind hiermee om? We willen hiermee vooral inzoomen op het onvoorspelbare, het verwarrende.
- Onzekerheid: Word ik graag gezien?
- Boosheid: kwaad op ouder(s), op anderen, op zichzelf... Hoe gaat kind om met boosheid?
- Dubbele gevoelens
- Isolatie/eenzaamheid: wat weten/zien andere mensen, confrontatie met andere “gewone” mensen, vaak thuis zitten, geen vriendjes mee naar huis nemen... Met wie praat kind (hierover)?
- Parentificatie/schuldgevoelens: stress/spanning, schaamte, taken die ouder zou moeten opnemen, bezorgdheid over ouder(s)...

Boodschap

- Praat erover.
- Ruimte krijgen om gevoelens te kunnen uiten.
- Kinderen hebben veerkracht.

1.4. Themafilm “Het gezin”

Inhoud

Een derde themafilmpje geeft aandacht aan **het gezin**, de ouder-kindrelatie, de relatie tussen de ouders. Sommige kinderen nemen de rol van de ouder over en beginnen zelf te zorgen. Kinderen kunnen daardoor niet altijd kind zijn. Loyaliteitsverwarring komt vaak voor. Tevens groeien kinderen vaak op zonder duidelijke regels. We willen echter ook aan de kinderen meegeven dat er ook plaats mag zijn voor leuke momenten en dat het niet alleen maar kommer en kwel is. Kinderen mogen ook dingen van hun ouders verwachten. Kinderen mogen verwachten dat hun ouders voor hen zorgen en niet andersom, ze hebben recht op een leuke vrijetijdsbesteding en moeten niet wakker liggen van de financiële problemen.

- Het effect van druggebruik op het gezinsleven
- Wensen bij de opvoeding van ouders tegenover het ‘kunnen’ van ouders
- Recht van het kind om:
  - op te groeien bij de ouders
  - veilig op te groeien
  - vrije tijd, ontspanning te hebben
- De goede momenten versus de moeilijke momenten
- Rituelen die je mag verwachten als kind (ontbijt, dingen doen, verjaardag vieren,...)
- Het gezamenlijke
- Aandacht voor luchtige momenten
- Het kind heeft de ouder nodig!

Boodschap:

- Een kind heeft rechten.
- De gebruikende ouder is niet altijd voorspelbaar in zijn gedrag.
- Rituelen moeten gehandhaafd blijven, evenals gezamenlijke en luchtige momenten.
- Het kind heeft de ouder nodig.
- Uitleg geven over de situatie is nodig, zodat het kind het gebeuren een plek kan geven.

1.5. Themafilm “De kracht van een netwerk”

Inhoud

In het laatste themafilmpje staat het sociale **netwerk** van het kind centraal. Vrienden, familie waar het kind samen dingen mee kan doen, kunnen het verschil maken. Steun en veiligheid buiten het gezin is van doorslaggevend belang. Contact met lotgenoten kan als helpend ervaren worden. Een hobby als uitlaatklep of een time-out op een andere plek. Weten bij wie je terecht kan. Met anderen kunnen praten over. Dat is de boodschap die in het laatste filmpje weergegeven wordt.

- Dingen samen doen is prettig
- De betekenis van vrienden
- Een hobby als uitlaatklep: voetballen, dansen, lezen, zwemmen,...
- Met anderen erover praten loont
- Het belang van familie
- Het recht op een time-out elders
- Goed te weten bij wie je terecht kan

Boodschap

- Samen dingen doen met anderen verzet gedachten.
- Vrienden, familie zijn belangrijke steunbronnen voor een time-out.
- Hobby's, er met anderen over praten, kunnen de veerkracht vergroten.

2. Suggesties voor gebruik

Hieronder vind je een opsomming van suggesties om de thuissituatie met kinderen te bespreken na het bekijken van het filmpje.

- Een boekje lezen over het onderwerp kan een goede ondersteuning bieden. Enkele suggesties:
Kapitein Wibbo, Do Van Ranst, Lannoo
Als alles op zijn kop staat, Evelien Devlieger, Lannoo
Oline het olifantje, Martine Delfos, SWP, Amsterdam
- Een tekening maken over wat het kind kwijt wil.
- Met het Gardnerspel of Babbelspel (uitleenbaar in Huis van het kind Leuven) kan je nog meer praten, doen, voelen over het thema.
- Gebruik maken van de MaPa-box als ondersteunend materiaal.

3. HANDVATTEN voor kinderen die opgroeien in een gezin onder invloed:

- Een heldere kijk van kinderen op zichzelf en de ouderlijke problematiek loont; het kind schuldenvrij maken o.a. door juiste/aangepaste informatie te geven.
- Humor, steun, veiligheid, time-out (hobby, interesse)...: zoeken bij wie ze deze ondersteuning kunnen vinden.
- Aangeven dat gevoelens normaal zijn en besproken mogen worden.
- Zelfwaardegevoel van het kind vergroten door erkenning te geven bij de inzet van een kind, door te zoeken naar talenten, door te spreken over veerkracht bij een kind.
- Contact met leeftijdsgenootjes, lotgenoten: bevragen voor wie ze veel betekenen, wie voor hen veel betekent.
- toestemming vragen van de ouders om te praten.
- Zoeken hoe de kinderen controle kunnen krijgen over de situatie. Wat hebben ze hiervoor nodig?
- Bevragen wanneer, waar ze nog genoeg kind mogen/kunnen zijn...
- Stilstaan bij positieve verhalen over de ouder-kindrelatie.
- Zoeken naar plekken waar kinderen goede ondersteuning vinden door niet-gebruikende ouders (structuur bieden, aanwezig zijn...).
- Praten over de relatie van de ouders zelf. Wanneer ze zelf nog een goede relatie hebben, kan dit houvast geven aan een kind.

4. Mogelijke vragen voor hulpverleners in het gesprek met ouders bij gebruik

4.1. Vragen die polsen naar de situatie van de kinderen

- Hoe ziet jouw huis/kamer eruit? Heb je een eigen kamer? ...
- Wat weet jij over de verslaving van mama en/of papa? Wat doet mama/papa dan? Hoe is mama/papa dan? Vind mama/papa dit leuk? ...
- Wat vind jij daarvan? Wat vinden je broers/zussen daarvan? ...
- Zijn mama en papa nog samen? Stiefmoeder/-vader/-broers/-zussen? Hoe ziet het huis van mama eruit? Hoe ziet het huis van papa eruit? ...
- Zijn/gebeuren er thuis andere dingen dan bij andere kinderen? Vind je jezelf anders dan andere kinderen? ...
- Is er thuis vaak ruzie? Waarover gaat de ruzie meestal? Wat doen je broers/zussen dan? Wat doe jij als er thuis ruzie is? Wat helpt jou dan? ...
- Wat vind je thuis het lastigst/vervelendst? ...
- Zeg je soms tegen mama/papa hoe jij je voelt? ...
- Wanneer is mama/papa wel "oké" (oké is zelf in te vullen; leuk, "normaal"...)? Wat doe jij om ervoor te zorgen dat mama/papa oké is? ...
- Hoe zorg jij voor mama/papa? → Aangeven dat kinderen zoals hij/zij vaak voor mama/papa zorgen... Doet hij/zij dat ook? Hoe doet hij/zij dit? ...
- Hoe voel jij je als het slecht gaat met mama/papa? Hoe zie je dat het slecht gaat met mama/papa? ...
- Wat zou er gebeurd kunnen zijn als mama/papa (plots) heel boos is? Wat doe je dan? ...
- Welke dingen maken jou bang, boos, verdrietig? Lig je soms wakker in je bed? Waarover pieker je soms? Wat doe je dan? Waar wordt je terug blij van? ...
- Is mama/papa ooit in contact gekomen met de politie? Is de politie ooit bij jullie thuis geweest? Waarvoor? ...
- Heeft mama/papa ooit in de gevangenis gezeten? Waarvoor? ...
- Hoe gaat het op school? Ga je graag naar school? ...
- Wie zorgt ervoor dat je 's morgens klaar bent om naar school te gaan? Wie is er 's avonds thuis als je van school komt? Wie komt je op school halen? ...
- Wat doe je in de vakantie? ...
- Denk je vaak aan mama/papa als je niet thuis/op school bent? Wat denk je dan?..
- Wie zijn jou vriendjes? Praat je soms met hen over de situatie thuis? ...
- Wie weet er allemaal dat het thuis niet zo goed gaat? ...
- Zijn er mensen die soms iets over de verslaving van je ouders zeggen? ...
- Wie komt er soms bij jullie op bezoek (vriendjes, vrienden van ouders, hulpverleners...)? ...
- Vragen mensen soms hoe het met je gaat? Wat zeg je dan? Zeg je dan de waarheid? ...
- Wanneer kan/mag je gewoon spelen (alleen/met broertjes of zusjes/met vriendjes)? ...

- Wat heb je gedaan met je verjaardag? Wat zou je graag eens willen doen met je verjaardag? ...
- Bij wie kan je altijd terecht? Wie troost jou? Wie helpt jou? ... → Zowel binnen als buiten het gezin.
- ...

4.2. Vragen die focussen op de veerkracht van de kinderen

- Als je zou kunnen toveren, wat zou je dan weg/anders toveren? Wat zou je thuis graag anders willen zien? Welke regel(s) zou je willen veranderen? ...
- Welke vragen zou je willen stellen aan mama/papa? ...
- Wat doe je graag met mama en/of papa? Wat doe je graag met je broers/zussen? Wat doe je graag met andere kinderen/vriendjes? ...
- Doe je vaak leuke dingen met mama/papa/broers/zussen/vriendjes...? ...
- Moest je een jaar lang bij een andere familie gaan wonen, bij wie zou dat dan zijn? Hoe zou deze familie eruit zien? ...
- Wat is het leukste dat mama/papa tegen jou kan zeggen? ...
- Wat vind je fijn aan mama/papa? Wat is het leukste dat papa ooit gedaan heeft? Wat is het leukste dat mama ooit gedaan heeft? ...
- Waar wordt mama/papa blij van? ...
- Zijn er thuis dingen die je altijd samen doet met mama/papa? ... → Zoeken naar rituelen...
- Wat kan jij beter dan je mama/papa? Waar ben jij beter in dan mama/papa? ...
- Vind jij knuffelen fijn? Met wie knuffel je het liefst? ... → Zowel binnen als buiten het gezin.
- Met wie praat je het meest in jouw familie? ...
- Wie mis je het meest als je weg bent? ... → Zowel binnen als buiten het gezin.
- Wie vind jij een echte held? ... → Buiten het gezin.
- Om wie moet je het meeste lachen? ... → Buiten het gezin.
- Wie is streng tegen jou? ... → Zowel binnen als buiten het gezin.
- Is er iets wat niemand weet maar wat je graag eens zou willen vertellen? ...
- ...

Dit project kwam tot stand met de steun van de Koning Boudewijnstichting

Realisatie: Expertisegroep Ouders Onder Invloed & Huis van het Kind Leuven

Videoproductie: Filmpjesmakerij Get100

